

BOLALARI SARATON BILAN KASALLANGAN ONALARNING PSIXO-EMOTSIONAL XUSUSIYATLARI

Narmetova Yulduzخان Karimovna
Toshkent tibbiyot akademiyasi dotsenti
Xudoyorova Malika Odilovna
Toshkent tibbiyot akademiyasi talabasi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.14837201>

ARTICLE INFO

Received: 1st February 2025
Accepted: 5th February 2025
Published: 8th February 2025

KEYWORDS

Saraton, ruhiy azob, stress, oilaviy munosabat, onalar

ABSTRACT

Bolalar saratoni bu malign neoplazma va uning bir qancha turlari mavjuddir. Bolalar saratonining asosiy sabablari. Bu kasallikning xavfini oshiruvchi omillarni olimlar aytib o'tishgan. Bolalar saratoni nafaqat bolaga, balki butun oila va ayniqsa onalarga psixik tasir qiladigan jiddiy kasallikdir. Bu holat kuchli qo'rquv, depressiya, aybdorlik hissi, g'azab va norozilik, asteniya (jismoniy va ruhiy zaiflik), umidsizlik va ko'plab oilaviy nizolarga ham sabab bo'lishi mumkin. Bu kasallikda oila va onalarga yengishda psixologik yordam, yaqinlarining yordami va shu vaziyatni boshidan kechirgan va kechirayotgan onalar bilan suhbat eng yaxshi yo'ldir.

Bolalar saratoni: murakkab haqiqat. Bolalar saratoni nafaqat bolaga, balki butun oilaga ta'sir qiladigan jiddiy kasallikdir. Bu hayotni tubdan o'zgartiradigan, qo'rquv, yordamsizlik va boshqa ko'plab qiyin his-tuyg'ularni keltirib chiqaradigan tashxisdir.

Bolalar saratoni aslida nima?

Bolalar saratoni - bu anormal hujayralarning nazoratsiz bo'linishi natijasida yuzaga keladigan malign neoplazma. Afsuski, bolalarda saraton kasalligining sabablari to'liq tushunilmagan.

Bolalar saratoni turlari

Bolalar saratonining juda ko'p turlari mavjud, ularning har biri o'ziga xos xususiyatlarga ega va muayyan davolanishni talab qiladi. Eng keng tarqalgan turlarga quyidagilar kiradi:

- Leykemiya: gematopoetik hujayralar saratoni.
- Miya shishi: miya yoki orqa miyada rivojlanadigan agressiv o'smalar.
- Limfomalar: limfa tizimining saratoni.
- Suyak o'smalari: suyak to'qimasida saraton o'sishi.
- Neyroblastoma: asab hujayralaridan rivojlanadigan xavfli o'sma.

Bolalar saratonining sabablari nimada?

Bolalar saratonining aniq sabablari hali ham sir bo'lib qolmoqda. Atrof-muhit kattalarda onkologiya paydo bo'lishiga ta'sir qiladi, bolalarda esa bu ta'sir isbotlanmagan. Biroq, olimlar ushbu kasallikning rivojlanish xavfini oshirishi mumkin bo'lgan ba'zi omillarni aniqladilar:

Genetik mutatsiyalar: irsiy genetik o'zgarishlar saratonning ayrim turlarining rivojlanishiga moyil bo'lishi mumkin.

Atrof-muhitga ta'sir qilish: Ba'zi kimyoviy moddalar, radiatsiya va boshqa atrof-muhit omillari saraton rivojlanish xavfini oshirishi mumkin.

Viruslar: Ba'zi viruslar saratonning ayrim turlari bilan bog'liq bo'lishi mumkin.

Bolada saraton tashxisi butun oila uchun qiyin sinovdir. Ular yolg'iz emasliklarini unutmasliklari kerak. Ushbu tashxisga duch kelgan oilalarga yordam va yordam ko'rsatadigan turli tashkilotlar va qo'llab-quvvatlash guruhlari mavjud.

Bolalar saratonining oilaviy munosabatlarga ta'siri haqida

“Saraton” so'zining o'ziyoq bemorning keyingi xayotini butkul azob-uqubatga aylantiradigan va albatta fojyaviy yakun topadigan kasallik deb tushuniladi. Buning ustiga o'lim jarayonining kechishi ham nixoyatda qiyin va qiyin tarzda tasavvur qilinadi.

Saraton tashxisi nafaqat bola uchun balki, butun oila uchun ham qiyin sinovga aylanadi. Bu odatiy turmush tarzini tubdan o'zgartiradi, unga stress, asteniya, tashvish va noaniqlik kiritadi. Bunday hodisa oilaviy munosabatlarga qanday ta'sir qilishi mumkinligini batafsil ko'rib chiqadigan bo'lsak:

Rollarni qayta taqsimlash: Ota-onalar ko'pincha yangi rollarni o'z zimmlariga oladilar: davolash tashkilotchisi, tarbiyachi, psixolog. Bu haddan tashqari yuklanishga va oddiy oilaviy munosabatlardagi o'zgarishlarga olib kelishi mumkin.

Hissiy taranglik: aybdorlik, g'azab, qo'rquv, kuchsizlik hissi - bularning barchasi oilaviy hayotning bir qismiga aylanadi. Har bir oila a'zosi bu his-tuyg'ularni boshqacha boshdan kechiradi, bu esa tushunmovchilik va nizolarga olib kelishi mumkin.

Moliyaviy qiyinchiliklar: Saratonni davolash qimmat jarayon. Moliyaviy muammolar qo'shimcha stress manbai bo'lib, allaqachon stressli vaziyatni yomonlashtirishi mumkin.

Ijtimoiy aloqalarning o'zgarishi: oila do'stlar va tanishlardan ajralib qolishi mumkin, chunki bunday qiyin vaziyatda hamma ham yordam berishga tayyor emas.

Oiladagi boshqa bolalarga ta'siri: Kasal bolaning opa-singillari ham juda ko'p stressni boshdan kechirishadi. Ular o'zlarini unutilgan, aybdor yoki kasal qarindoshiga hasad qilishlari mumkin.

Oilani qanday saqlash kerak.

Ochiq muloqot: O'z his-tuyg'ulari, qo'rquvlari va umidlari haqida bir-birlari bilan gaplashish muhimdir. Ochiq muloqot bir-birlarini yaxshiroq tushunishga va yordam topishga yordam beradi.

Birgalikda qaror qabul qilish: Farzandlarining davolanishi haqida birgalikda qaror qabul qilish, ijobiy va salbiy tomonlarini muhokama qilish. Bu barcha oila a'zolariga jarayonda ishtirok etishlarini his qilishlariga yordam beradi.

Yaqinlaridan yordam: oila va do'stlaridan yordam so'rashdan uyalmaslik. Bunday vaziyatda yaqinlarining qo'llab-quvvatlashi juda muhimdir.

Professional yordam: Psixolog yoki oilaviy terapevt oilalarga hissiy qiyinchiliklarni engishga va o'zaro munosabatlarning yangi usullarini topishga yordam beradi.

O'zlariga g'amxo'rlik: o'zi haqida unutmazlik. Dam olish uchun vaqt topish, ularga zavq keltiradigan mashg'ulotlar bilan shug'ullanish muhimdir.

Bolada saraton kasalligini tashxislash butun oila uchun qiyin sinovga aylanadi, ammo onalar buni ayniqsa keskin his qilishadi va stress holatiga tushib qolishadi. Bunda stress omillariga bolalarida nafaqat xavfli o'simtaning mavjudlik dalili, balki bo'lajak operatsiya, uning jismoniy yoxud manaviy shikast yetkazishi mumkin bo'lgan oqibatlarini, butkul sog'ayib ketishga biron kafolatning yo'qligi xaqidagi va boshqa o'y-hayollar ham o'z tasirini ko'rsatadi.

Tibbiyot hodimidan farzandining onkologik xastalikka chalinganlik extimoli borligi xaqidagi xabarni ilk bor eshitgan onaning va kasal insonning ruhiy holati E. Kobler-Rossning kasallikka oid ko'nikmalarida o'z ifodasini quyidagicha topgan. U aksariyat bemorlar ruhiy ta'sirlanishning beshta asosiy bosqichini boshdan kechirishlarini aniqlagan bu holat kasal insonlar balki, onalarning ham ruhiy xolatiga mosdir.

- a) Inkori etish yoki shok xolati
- b) G'azab
- c) Savdo
- d) Depressiya
- e) qabul qilish

Birinchi bosqich keng tarqalgan odatiy ko'rinishga ega. Onalar tashxisga ishonishdan bosh tortishlari mumkin, bu shunchaki xatodir. Uning dastlabki harakati umid ilinjida bir mutaxassisdan ikkinchisiga murojaat qilib, olingan barcha tashxis, analiz natijalarini turli klinikalarda qayta-qayta tekshirish bo'ladi.

Ikkinchi bosqich g'azab shifokorlarga, o'ziga, taqdirga qaratilgan bo'lishi mumkin. Sog'lom bolalarga, ularning azoblarini tushunmaydigan boshqa odamlarga nisbatan norozilik paydo bo'lishi mumkin.

Uchinchi bosqich- turli tibbiyot maskanlarida xayot davomiyligini imkon qadar uzaytirish, qo'shimcha kunlarni "undirish", "savdolashish"ga urinish xolatidir.

To'rtinchi bosqichda ona bolasining kasali qanchalik og'ir ekanligini anglaydi va tobora do'stlari, yaqinlaridan o'zini olib qochadi.

Beshinchi bosqich eng maqbul ruhiy munosabatdir, biroq ungacha xar kim ham yetib kela olmaydi. Ushbu bosqichda ona bolasiga, oilasiga mehr ko'rsatadi. Bundan tashqari bu vaziyatda bir qancha psixologik holatlar ham yuzaga kelishi mumkin.

Ojizlik tuyg'usi: onalar ko'pincha farzandining azobini yengillashtirish uchun hech narsa qila olmasligini his qilishadi.

Stress va hissiy charchoq: kasal bolaga doimiy g'amxo'rlik, tibbiy muolajalar, kelajakka noaniqlik bularning barchasi hissiy resurslarning tugashiga olib keladi.

Qo'rquv va tashvish: bolaning sog'lig'i haqida doimiy tashvish, kelajak qo'rquvi, uni yo'qotishdan qo'rqish - bu his-tuyg'ular butun davolanish davomida onalarga hamroh bo'ladi.

Aybdorlik hissi: Ko'p onalar farzandining kasalligi uchun o'zlarini aybdor his qiladilar, hatto bunga hech qanday sabab bo'lmasa ham.

Onaning hayotida bir qancha o'zgarishlar sodir bo'lishi mumkin:

Rollarni o'zgartirish: onalar nafaqat onalar, balki farzandlari va o'zlari uchun g'amxo'rlik qiluvchi, davolash tashkilotchisi, psixologi bo'lishadi.

Ijtimoiy aloqalarning buzilishi: bolaning kasalligi ko'pincha do'stlari va tanishlaridan ajralib turishiga olib keladi.

Jismoniy charchoq: Kasal bolaga doimo g'amxo'rlik qilish jismoniy charchoqqa olib keladi.

Bunda yengish yo'llari bir nechta

Psixologik yordam: Psixolog bilan ishlash hissiy qiyinchiliklarni yengishga va ichki resurslarni topishga yordam beradi.

Yaqinlarining yordami: oila, do'stlar va shunga o'xshash muammoga duch kelgan boshqa onalarning yordami juda muhimdir.

Yordam guruhlari: Yordam guruhlarida ishtirok etish tajribani baham ko'rish, yordam olish va yolg'iz emasligini bilish imkonini beradi.

O'z-o'ziga g'amxo'rlik qilish: dam olishga, zavq keltiradigan mashg'ulotlarga vaqt topish kerak.

Yuqorida bayon etilganlardan ko'rinib turibdiki, onalar oldida nixoyatda murakkab bo'lgan: kuchli hissiy zarbani yenga olish, dastlab bolasining kasalligiga moslashish davrida, so'ngra bolasi rekonvalesent (bolasi kasallikdan forix bo'lish uchun davalanayotgan bemor) sifatida bo'lganda ko'p sonli psixologik muammolarni xal etishga tayyorlanish vazifasi turadi.

Bu holatda esda tutish muhim bo'lgan fikrlar bular:

Siz yolg'iz emassiz: Ko'p onalar bu sinovdan o'tadi.

Siz o'z his-tuyg'ularingizga haqqingiz bor: his-tuyg'ularingizni bostirishning hojati yo'q.

Yordam so'rang: yaqinlaringiz va mutaxassislardan yordam so'rashdan qo'rqmang.

Hozirgi kunga e'tibor qarating: bugun uchun yashashga harakat qiling va kelajakka juda uzoqqa qaramang.

Esingizda bo'lsin, siz har qanday qiyinchiliklarni yengib o'ta oladigan kuchli ayolsiz.

Agar siz yoki sizning tanishlaringiz shunga o'xshash muammoga duch kelgan bo'lsa, mutaxassislardan yordam so'rashdan tortinmang.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Huizinga, G. A., Visser, A., Zelders-Steyn, Y. E., Teule, J. A., Reijneveld, S. A., & Roodbol, P. F. (2011). Psychological impact of having a parent with cancer. *European Journal of Cancer*, 47, S239-S246.
2. Visser, A., Huizinga, G. A., van der Graaf, W. T., Hoekstra, H. J., & Hoekstra-Weebers, J. E. (2004). The impact of parental cancer on children and the family: a review of the literature. *Cancer treatment reviews*, 30(8), 683-694.
3. Karimovna, N. Y., & Nuriddin, S. (2023). ONKOLOGIK KASALLIKLARDA AYOLLAR PSIXOLOGIYASI. *Scientific Impulse*, 1(9), 1395-1398.
4. Narmetova, Y. (2024). COMPARATIVE ANALYSIS OF THE PSYCHOLOGICAL STATE AND SOCIO-PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF PATIENTS WITH PSYCHOSOMATIC DISEASES. *Current approaches and new research in modern sciences*, 3(3), 83-87.

5. Нарметова, Ю. К. (2023). Виды психосоматических расстройств и их характеристика у детей. *Gospodarka i Innowacje*, 33, 221-224.
6. Нарметова, Ю. (2020). Оила хотиржамлиги болалардаги психоматиканинг олдини олиш омили сифатида.
7. Нарметова, Ю. К. (2015). Социально-психологический механизм организации психологических услуг в медицинских учреждениях (на примере больных с онкологическими заболеваниями). *Школа будущего*, (3), 148-153.
8. Нарметова, Ю. К. (2022). ОНКОЛОГИК БЕМОРЛАР ВА УЛАРНИНГ ОИЛА АЪЗОЛАРИНИНГ ПСИХО-ЭМОЦИОНАЛ ХОЛАТЛАРИ. *BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI*, 2(12), 220-224.

